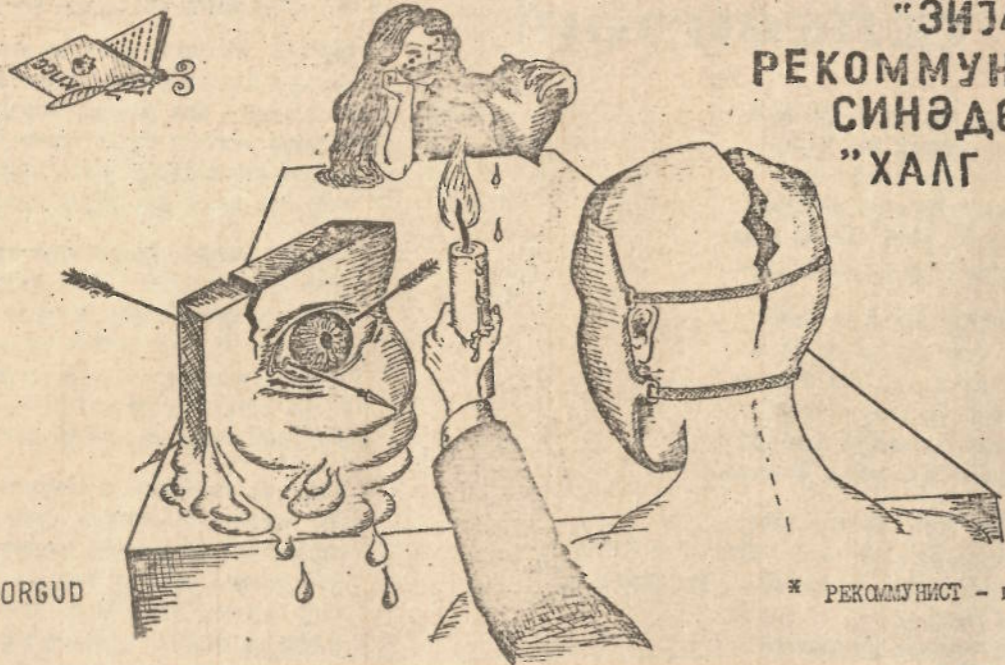

ГАНЛЫ ЈАНВАР ҺАДИСӘЛӘРИ ВӘ БУНЛАРЫ СЕЈР ЕДӘН "ЗИЈАНЛЫ"ЛАР, РЕКОММУНИСТ*ЛАР, СИНӘДӨЈӘН "ХАЛГ ОҒЛУ"ЛАРЫ

BALA GORGUD

* РЕКОММУНИСТ - партија билетини керя кәтүрәи

Бизе јазырлар.

Һөрметли "ВЭТЭН". Сизин 13(14)N-нөздә "Дия ве коммунизм" мегалесияи охурум. Сиз мох дүзүктә гејд едирсиз ки, артыг коммунизм гурмаг идејасы там пуч олуб ве зәһметкешләрнә гаршысында коммунист партијасыннә нүдүзу тамамилә дүшүбдүр. Һетта коммунист партијасна гаршы нәфрәт һисси дә ојаньбдүр. Коммунист партијасыннә сахта нүдүзүнү сахламаг истәјәнләр өслиндә һакимийјәти елден вермәк истәмәјәнләрлдир.

Суал јарана билер ки, социал едәләт угрундә фәһлә ве кәндиләри ингилаба гаддиран болмәшәккәләр партијасы не үчүн һакимийјәте кәддикден сонра олдугча консерватив ве иртича гүввәјә чеврилди? Мәсәл вәр, дејирләр: "Адама јохламаг истәјәрсәнсә, она һәдсиз һакимийјәт, јажуд вәр-дәвләт вәр". Сонда онун гәлбиндә кизләнен бутун фикәрләр ве нәјјәтләр ашкәра чыхачаг.

Коммунист партијасын илә дә ејня шәј бәш вәрди. Октјабр чеврилдиш нәтичәсидә әлә дүшүш һакимийјәт бу партијанын нәзәријјәсиннә, мәрәһмәсиннә ве низәһмәсиннә ејяблијини үзә чыхарди.

Бәл демократија үчүн исе мүхтәлиф тәбәғәләрнә мәнәфәјини күдән чохпартијали гурум олмәшәдир.

Һөрметлә
Ғалин һәсәли.

МОЛЛА НӘСРӘДИНИН ЈЕНИ ЛӘТИФӘЛӘРИНДӘН

Молла Нәсрәддинен сорушдулар:

- Молла, рајкоммунизун катиби аллаһа инанырма?
- Деда:
- Не.
- Дедиләр:
- Бес нәјә чәмаат ону сөмир?
- Чүнкә, аллаһ она инаныр, - дејә, Молла чәваб вәрди.

Молла Нәсрәддинен сорушдулар:

- Молла, Сталин ки, бу гәдәр адам гүрдириб, она ганахидәи демәк оларми?
- Деда:
- Әлбәтте!
- Сорушдулар:
- Бес Ләкинә нечә?
- Деда:
- Гәтијјән! Чүнкә Сталинә нисбәтән ағылли ве бич олдугундан, о, гана ахитириди, Ичирди.

1920-чи илли апрелиндән сонра Молла Нәсрәддин ревлак чәғириб дедиләр ки, Молла, сән керәк әввәли тәблиғәтиҗә-зәди бәшләјәсан, ахи инсаннә аллаһ јаратмајиб. О мејмундан әмәлә кәлиб. Ревком ишчәләрини сәјр әлиб, Молла сәлиҗчә суал етди:

- Һарада, әлә бурада?

ВАТЭН

№14 (15)
28 МАЈ
1990

28 МАЈ-АЗӘРБАЈҶАНЫН ИСТИГЛАЛ КҮНҮДҮР!

АЗАДЛЫҒЫ ИСТӘМИРӘМ ЗӘРРӘ-ЗӘРРӘ, ГРАМ-ГРАМ ГОЛУМДАНЫ ЗӘНЧИЛӘРИ ТЫРАМ КӘРӘК, ТЫРАМ, ТЫРАМ
АЗАДЛЫҒЫ ИСТӘМИРӘМ БЫР НӘБ КИМИ, ДӘРМАН КИМИ ИСТӘЈИРӘМ КҮНӘИ КИМИ, СӘМА КИМИ, МАҺАН КИМИ
ХӘЛИЛ РЗА

Һөрметли охучулар. 1918-чу ил мајнә 28-дә халғмыз Шәргдә илк демократиқ дөвләт олан АзәрбајҶан Халғ Чүһуријјәтиннә јаратмәсиннә I иллијини бәјрам едәндә, јәлин һеч кимин фикринә дә кәлмәзди ки, бу бәјрам бир дә дүз 71 илдән сонра гејд олунә биләчәк.

Будур, һәмин хәмбәхт күн кәлиб чатаб. Бес не үчүн бу күн Сизин көзләримиздә сөвнч, үстүмздә тәбәссүм аздир? Јалғыз бир сәбәбдән - Азәдлүг күчүнү өз азәдлүгүнү 70 ил бундан әввәл елден вәриб һәлә дә гәјтармамыш, гәјрәти, ләјгәти һәлә дә тапдајанан халғ гејд едир.

Әзү дә нечә? Чәрчизә ичәрисидә: бәз Мәһәмәд Әмири тә"рифләјә билерик, ачмаг Е"тибарни бураһилмәски тәләб етмәкәк шәртилә; 28 МАЈН алғышләјә билерик, ачмаг ону 28 апрелин астанасы һесаб едәрәк; Ајпаралы-Улдузулу бәјрағмыннә гәддира билерик, ачмаг орағлы-чәкичли бәјрағла јанашы; чәлиб-ојғајиб, шүрүмүзү итирәнәдәк јејяб-ичио шәһнәә билә-

рик, ачмаг шүрүлу, ағналы сөз-сөйбәтли митинг кәчирә билерик.

Нәјә? Не үчүн 28 апрел ачыг-ашмак, ресми суретдә АзәрбајҶанын илғал күгү е"лан едилмир? Јәнә дә јалғыз бир сәбәбдән - чинајәт тәсдиқ олунурса, итгәл чәни дә ахтарилмәшәдир. Ахи әкәр Халғ Чүһуријјәти боғулубса, демәли ону боғаллар дә олуб; әкәр Мәһәмәд Әмириләр, Фәтәли Ханлар күлләләниб, Вәтәнләриндән илдәркин салымбларса, демәли онларнә күлләләјәнләр дә, илдәркин сәланлар дә олуб; әкәр II-чи гизли орду АзәрбајҶаны зәбт едирсә, демәли АзәрбајҶанда јурд салыбса, демәли јерилләрдән вәзифә хотрәлә өз халғмыннә гәниш сормага һәзир оланлар дә тапылыб.

Бес не үчүн республиканын индики рәйбәрләрнә о илләрин гәтилләрини, чәлилләрини әмәлләринә ләјиг аллағдырмага имкан вәрир? Ахи "бунларни" "сикларла" (бә"зи һаллар истәсәна олмәглә) ган гоһумлугу јохдур. Сәбәб - јәнә дә бирдир: индики рәйбәрлијини "28 апрел чәлилләријлә" ган гоһумлугу олмәса дә, әлдә (дәһә доғрусу еғидәсиәлиқ) гоһумлугу, тәвккәлат бир-лији, мә"нәзјјәтсизлиқ вәрәсәлији вәрир.

Ве не гәдәр ки, бу "мәһрибән нәсли" итмәјәкдәләри һакимийјәт бәшнәкә отуруб халғи јәни фәләкәтләрә сүрүкләмәјә һәзирдирлар, биз 28 МАЈН бир нәвтигәдә сөвнч, о бәриндә кәдәркә гејд едәчәјяк.

РЕДАКТОРДАН

РЕДАКЦИЈА ҺЕЈ"ЭТИ
ВАТЭН
15

Редакција һеј"әти һәр һанси бир адамла ве ја тәшккәтлә гәддириш мөвзулар ве тохундугу мәсәләләр үзәр диалогла кәрмәјә әзү үчүн борч, халғмыз үчүн бәјрағла һесаб әлиб буна һәзир олдуғуну билдирир.

КӘНӘ ШӘҺӘРИ, СТАРЛАР КҮЧӘСИ, 137
АХИ-НИН КӘНЧӘ ШӘ"БӘСИ, "ВЭТЭН" ГӘЗӘТИ
ТЕЛЕФОН: 2-70-55

Ијунун 17-дә саат 19⁰⁰-да АХИ Кәчә шә"бәси 1918-чи ил ијунун 17-дә АзәрбајҶан Халғ Чүһуријјәти һәкүмәтиннә Кәчәшә Тә"сис олмәси, Кәчәшә АзәрбајҶан Халғ Чүһуријјәтиннә пәјтахти е"лан едилмәси ве АХИ Кәчә шә"бәси Ил гәвү Рәсли Мүрсәловун һөсдән азад олунмәси илә әләгәләр зәһмәткешләрнә мурәчәғләригә итбәғат шәһәрин П У Р Р И Ј Ж Э Т мејданында тәдбир кәчирәчәкди.

Бәлә Торгуд.
КЕОСИЈАСӘТ ВӘ АЗӘРБАЈЧАН

Совет энциклопедия күгәтинин те"рифине керә, чографи амиллери (еразими, дөвләтин јерләшмәси, сөрһәдлери вә с.) империалист төчәвтәзүнги өсәсләндирилмәси үчүн истифадә едән консепсия кеосијасәт адландырылар. Әкәр бу күгәтин һәлә "дурғунлуг дөврүнде" тәртиб едилдијини нәзәрә алсаг, ону бир гәдәр дөғишәдиримејә чәһд едә биләрик.

Беләликлә, кеосијасәт нә демәкдир?

Нә үчүн сијаси ичмалчиларни вә политологларни мөгалә вә чыкышларинда биз бу аклајыша даһа тәз-тәз раот кәлирик?

Кеосијасәт сөзү ики кәкдән ибарәтдир: "кео" - јә"ни, Јер күресә, вә "сијасәт" - дөвләтләрни, милләтләрни вә партијаларни мүнәсибәтлери илә бағли фәалијјәт дәврәси. Гәјд едәк ки, бурада "кео" сөзү глобал маһијјәт дәшијир.

Мүасир дунја кеосијасәт бахымындан өз һәрби-нүвә потенциалларина күвәнен ики һәһәнк дөвләтин - АБШ вә ССРИ-нин "нүғүз дәирәләринә" бөлүнүшдир. Бу ики бәјүк нүғүз дәирәләринә дахил олан дөвләтләр, өз нөвбәсиндә, кичик миғјаслы нүғүз дәирәләринә малик олан ичкишаф етмиш дөвләтләрә вә нүғүзу јалныз даһа зәиф гоншуларина те"сир кәстәрән ичкишаф едән дөвләтләрә ајрылар.

Бәјүклүјүндән вә кичиклијиндән, нүвә сәләһиәти малик олуб-олмадығындан асылы олмајараг, һәр бир дөвләтин күсүси мараг дәврәси вардыр. Бу мараг дәирәләри дунја сијасәтинин мүхтәлиф сәһәләрини еһәтә едән мараглардан ибарәтдир. Дөвләтин мараг дәврәсини, шәрти олараг, ашағыдаки сәһәләрә бөлмәк олар:

1. Чографи мараг.
2. Һәрби сәһәдә олан мараг.
3. Игтисади мараг.
4. Дини-идеоложи мараг.
5. Мәдәни-әтник мараг.
6. Эколожи мараг.

Марагларни бүтүн формаларни һәјәтда бир-бири илә о дәрәчәдә сых бағландылар ки, онларни арасинда сәлд чәкмәк олдуғча четиндир. Буна керә, ајдындыр ки, бизи тәсниф бир нөв шәрти характер дәшијир. Ләкин бу шәртилик бизә мөтләби ајдынашдырмада кәмәк едир.

Суверен дөвләтин мөвчудлуғунун өсәсини мөһәз бу марагларни (сәләхтүсүс I-чи дәрәжә) те"мин едилмәси тәшкил едир. Инди исә бу шәрти мараг формаларни арашдыраг.

1. Дөвләтин чографи мараглары дедиқдә, онун мөвчудлуғунун өсәс әмили олан ерази нәзәрдә тузулар. Чографи мараглар ашағыдакилар аиддир: дөвләтин јерләшмәси, дөвнәзә чыкышын олуб-олмаасы, истисмар олунан торпагларни сәһәси, су әһтијатларни вә с.

Дөвләтин чографи мараглары онун сөрһәдләри илә мүнәфизә олунур.

2. Дөвләтин һәрби сәһәдә: марагларина онун өз тәһләкәсијәлијини те"мин етмәсини вә нүғүз дәирәсини горунамасын аид етмәк олар. Һәрби сәһәдәки мараглар ашағыдакилар дахилдир: сәләһли күвәләри миғдәри, сәләһларни кәјфијјәти, һәрби-сијаси блоклара дахил олуб-олмама, өзүнги харичдә јерләшән вә

ја өз еразисиндә јерләшдирилмиш миттәфиг дөвләтин һәрби базаларни, күтләви күргүн сәләһиәти сәһиб олуб-олмама вә с.

Дөвләтин һәрби сәһәдәки марагларни онун сәләһли күвәләри мүнәфизә едир.

3. Дөвләтин игтисади мараглары онун мустәғийлији вә ичкишаф әһтијачи илә те"мин олунур. Игтисади мараглар бунлар дахилдир: хам-мал базасына вә хам-мал базарина сәһиблик, өз тичарәт малларынни вә мөһсулларынни сатыш базарина сәһиб олма, сијаси-игтисади барликләрә үзвүк, информәсија ресурсларина сәһиблик вә с.

Дөвләтин игтисади мараглары күсүси, сабит, сөрһәт гулланан (конвертируемая) валјутасы илә мүнәфизә едилир.

4. Дөвләтләрни дини-идеоложи мараглары дөвләтин һаким е"тиғәдинни (идеоложи вә ја дини) үстүнлүјүнү өз халгына вә башга дөвләтләрни халгларына ичиндирмаг әһтијачи илә шәртләндир.

Дини-идеоложи мараглар бунлар дахилдир: дөвләтин ресми идеоложијасынни вә ја динини јайылмасын вә теблиғати, һәмсөрһәд дөвләтләрни дини вә идеоложијасын, дөвләтдә јашајан кичик халгларни дини вә идеоложијасын, мухалифәт партијаларни идеоложијасын вә с.

Дөвләтин дини-идеоложи мараглары ресми теблиғат, музду идеоложија вә дин хадимләри, мөвчуд ганун-веричилик, кизли полис вә с. илә мүнәфизә олунур.

5. Дөвләтин мәдәни-әтник мараглары онун "апарчы" халгынын ичкишаф вә мәдәнијјәтинин горулуб сахланылмасын илә шәртләндир. Бу мараглар ашағыдакилардан ибарәтдир: һаким вә ја "апарчы" милләтин мәдәнијјәтинин вә дилинин ичкишаф, бу милләтин башга дөвләтләрдәки вәзијјәти, мәдәни-әтник бахымындан јакын олан дөвләтләрлә сых әлағәләри јарадылмасын вә с.

Дөвләтин мәдәни-әтник мараглары шәрәитдән асылы олараг јухарыда адлары чәкилен бүтүн вәситәләрлә мүнәфизә едилир.

6. Дөвләтин эколожи мараглары аклајыш дунја сијасәтиндә сон дәрәдә јараныб. Мүхтәлиф дөвләтләрни бу сәһәдәки мараглары бир-бири илә сых бағландылар. Бураја һәм һаванын, һәм сујун темијәлији, нүвә-электрик стансијаларынни тәһләкәсијәлији вә с. аиддир.

Јер күресини һәр һанси бир реҗионуна дахил олан дөвләтләрни нәш әдилмиш марагларынни те"мин едилмәси мөһәз бир таразлашмиш сијаси сабитлик структуру јарадыр. Бу сабитлик һәмни реҗионда сујун заминдир. Гәјд олунан структурун һәр һанси бир реҗионунда дахил олан бүтүн әлқәләри марагларына (һансына да олмаса, мугләг бирине, мөселән, игтисади вә ја һәрби мараглар) те"сир кәстәрир.

Әлқәхүсүс индики дәрәдә. Ахы дунјада кәдән игтисади интеграсија сијаси реҗионларни глобал әлқәләрә гәдәр кәчирәндирилмиш вә дунја дөвләтләринин өксәријјәтинин мараглары бир-бири илә олдуғча сых бағландылар.

(сәһ. 5 сәһ.)

Таразлашмиш системни позулмасын Азәрбајҗанни (Шимали) ССРИ-дән ајрылмасы мисалинда арашдыраг. Бу заман һанси дөвләтләрни вә һанси марагларина тохунулачагдыр?

Бизим зәһнимизчә, ашағыдакилар баш вәрәчәкдир.

1. ССРИ-нин марагларина тохунулачагдыр:

1. Чографи марагларина - ССРИ-нин дөвләт сөрһәдләри дөјшмәчәкдир.

2. Һәрби сәһәдәки мараглар - Азәрбајҗан еразисиндә јерләшән базаларни итирилмәси тәһләкәси, Хәзәр дөвнәсиндә ССРИ-нин мөвгәјини зәифләмәси, Азәрбајҗан еразиси Иран илә ССРИ арасында буфер зонасына чәврилчәк, бу да, өз нөвбәсиндә, Иран ашағыда һәрби тәзјиги ичмалларни мөдүлләшдирәчәк.

3. Игтисади мараглар - зәһкин хам-мал базасынни, Итифиг әһәмијјәтли мөссәсәләри, Азәрбајҗан дөвнә јолунун итирилмәси. (Бу јол ССРИ илә Ермәнистаны вә тисмән Күрҗүстаны јерләшдирән өсәс артеријадир).

4. Дини-идеоложи марагларина - ССРИ-нин чөнубунда даһа бир мөсәлман дөвләти јаранаҗаг (нәзәрдә дини мөсубијјәт тутулур; халыш олунур, Ислам республикасы идејаһи илә сәһиб салмајасын).

II. Ираны ашағыдаки марагларина тохунулачагдыр:

Иран үчүн мөсәт дөјшишкликләр:

1. Дини-идеоложи сәһәдә - еһалинин өсәс һиссәси шәјә олан Азәрбајҗанда (формал бахымындан; әслиндә, һал-һазырки Азери түркләрини һеч мөсәлман сәјмаг дүзүкү дејил) Иран теблиғатынни (Ислам республикасы идејаһи) јайылмасына аз да олса шәрәит јаранаҗаг.

2. Һәрби сәһәдәки мараглар - мустәғийл Азәрбајҗанны симасында Иран күдрәтли шимал гоншусу ССРИ арасында буфер зонаһи (вә ола билсин миттәфиг) елдә етмиш олаҗаг.

Мәғзи дөјшишкликләр:

3. Мәдәни-әтник сәһәдә - мустәғийл Шимали Азәрбајҗанни јаранымаһи Чөнуби Азәрбајҗанлыларни миғли һиссәләри күчләндирчәк, бу да Ираны шималинда сијаси кәркилијә артыраҗаг.

4. Чографи вә һәрби сәһәдә - перспективдә Шимали Азәрбајҗанни Чөнуби Азәрбајҗанла бирләшмәси мөселәси

КҖЛУСТАН РАЈОНУНУН "ШӘФӘГ" КОЛХОЗУ КӘМӘК КӘЗИЈИР!

Кәчмәки 70 километрилјиндә республика һөкүмәти тәрәғийдән унутулмуш, ермәни кәндләри илә еһәтә олунмуш "Шәфәг" колхозу јерләшир. Колхоз јакын вахта ким ермәни кәнди илә бир тәсәруфатда олмуш, сон вахтлар исә ермәниләр һәр шәјә кәтүрүб, онларни ајырышлар. Колхоз 20-чи илләри тәсәруфатлариндан, демәк олар ки, фәргәнмир. Кәнддә ади јашајыш үчүн шәрәит олмалығындан вә даһи ермәни төчәвтәзине мө"руз галдығындан јерли еһали кәндә тәрк едир. Кәндни ичмәли вә тәсәруфатда истифадә етдија су ермәниләр јашајан тәрәфдән кәлир. Һәр јердә олдуғу кими бу кәнддә ермәниләр сулары кәсмишләр. Кәнд кәмәк үчүн һанси рајона үз тутачағын да билмир. Кәнд јијәси гәлиб.

Јерли еһалини дедијинә керә, дөфәләрлә республика рәһбәрләри илә кәрушүбләр. Әз проблемләри кәјләјиб кәмәк истәмишләр. Республика рәһбәрләри Москвалы онлара тәзјиг кәстәрмәсиндән шәкәјәтләндир.

галха биләр.

5. Игтисади мараглар - јәни шәрәитдә Иран ССРИ вә мустәғийл Азәрбајҗанла игтисади әлағәләри јейдән вә ајрылында гурмалы олаҗагдыр.

III. Түркијәни ашағыдаки марагларина тохунулачагдыр:

Мөсәт планда:

1. Мәдәни-әтник сәһәдә - мәдәни әлағәләр вәситәсилә Азәрбајҗанла сијаси те"сирни күчләндиримәси имканы.

2. Һәрби сәһәдә - јәни миттәфигни јаранымаһи.

3. Игтисади сәһәдә - нефти һисбәтән үчүз алмаг имканы, өз мөһсулларынни сатыш үчүн јәни базар, бәјүк мөғләбә капитал гөјүлүшү имканы вә с.

Мөһли планда:

4. Түркијәни Азәрбајҗанда нүғүзуну артмасын, онун ССРИ илә әлағәләри арасында кәркилијә јарадаҗаг.

IV. Умумијјәтлә, христиан-мөсәлман дунјаларынни марагларина тохунулаҗаг. Чүнки Ислам әләмиә јәни бир дөвләт гөшулаҗаг.

V. Ермәнистан вә Күрҗүстаны марагларина тохунулаҗаг. Ләкин онларни:

Биринчи, әввәл ади чәкилен дөвләтләрә һисбәтән аз еһәмијјәтли олдуғларынни;

Икинчи, онларни да Азәрбајҗан кими ССРИ-дән чыкмаг истәдикләри (Ермәнистаны кәјли аз дәрәчәдә);

үчүнчү, охучуну өзүнни бу бәрәдә јәгин ки, мөһәз јән мө"думата малик олдуғуну нәзәрә алараг, бу ики гоншу республикалара те"сир бәрәдә елаве данышмајачајыг.

Өсәс мөтләб Азәрбајҗан ССР-нин ССРИ-дән чыкмасын бүтүн 30-мијјонлуг Азәрбајҗан халгынын кәјрине олмасындадыр. Азәрбајҗанни ССРИ-дән ајрылмасы лабүддир, тарихин тәләбидир.

Суал бирчә бунун нә заман вә һанси иткиләр һесабына олаҗағындыр. Бу да бизим нә дәрәчәдә дүзүкү елчүб-бичмәјимиздән, јә"ни, үмүддунја процеслар ахаринда өз јекәнә чыгырымиз тапыб, сәмерәли, дүштүлүш компромиссләрлә ирәлијә кәтмәјимиздән асылдыр. Чүнки реал сијасәт компромиссиз мүмкин дејил.

миш вә ермәниләрни онларни танымамасындан киләјәнмишләр.

Олдуғча марағандыр ки, Азәрбајҗан еразисиндә јерләшән бүтүн ермәни кәндләри, о чүмләдән Шәфәг гоншулуғундакилар, ктәдә 2-3 дөфә вәртәлјәтләр әндији һалда, биз өз еразимизә һесрәтләр.

Әз халгына гаршы гәдләр вә амансыз олан, митинг кәчирдијинә керә вә ја һәр һанси сөз хошларына кәлмәкдә халгын гәјрәтли оғуларынни Москвалы ели илә һөсханалара атан рәһбәрләримиз вә онларни шәһәрләрдә, рајонларда олан әлаһтиларни бизни республикада јашајан вә табеликләриндә олан ермәни рәһбәрләринә (сөзләри кими чибәрәндә партија билети дәшјән әғидә гардашларына) баша сала билмирләр ки, Азәрбајҗанда јашаја-јашаја Азәрбајҗанлыларни сујуну кәсәмәјә һагларни јохдур. Бу чинајәтдир. Чинајәтә кәре исә милләтиндән асылы олмајараг гәлуи гаршысында чаваб вәрмәк ләзимдир.

... Республика рәһбәрләрини башы исә гурултај вә сессия кәчирмәјә гаршыб...

АРИФ